

مقدمه‌ای بر نظام حقوقی مقابله با آلودگی زیست‌محیطی دریاها

تألیف:

احمد حسین نبی پور کندوانی

انتشارات فرهنگ‌شناسی

۱۳۹۸

سرشناسه	نوی پور کندوانی، محمدحسین،
نوان و نام پدیدآور	مقدمه‌ای بر نظام حقوقی مقابله با آلودگی زیست محیط
مشخصات نشر	دریاها/تالیف محمدحسین نبی پور کندوانی.
مشخصات ظاهری	تهران: انتشارات فرهنگ‌شناسی، ۱۳۹۸.
شابک	۱۸۱ص. مصور.
وضعیت فهرست نویسی	۶۵-۲-۶۷۲۴-۶۰۰-۹۷۸
موضوع	یادداشت: کتابنامه.
موضوع	فیپا
موضوع	آلودگی دریا/ Marine pollution
موضوع	آلودگی دریا - جنبه‌های زیست محیطی
موضوع	Marine pollution -- Environmental aspects
موضوع	آلودگی دریا - قوانین و مقررات
موضوع	Law and legislation - Marine pollution
موضوع	آلودگی نفتی دریاها -- قوانین و مقررات
موضوع	Oil pollution of the sea -- Law and legislation
موضوع	آلودگی نفتی دریاها - خلیج فارس - جنبه‌های زیست محیطی
موضوع	Environmental aspects -- Oil pollution of the sea -- Persian Gulf
رده‌بندی کنگره	GC۱۰۸۵
	رده‌بندی دیویی: ۶۲۸/۵۳
	شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۲۱۱۴۰

انتشارات فرهنگ‌شناسی
 mail: farhangshenasi@hotmail.com
 www.farhangshenasi-pub.ir

آدرس: تهران، بلوار کشاورز، خیابان شهید کبکانیان، خیابان شهید ملکی، پلاک ۲، واحد ۲
 تلفن: ۰۹۱۰۹۸۰۸۲۳۰-۸۸۷۳۵۴۵۵۲

«مقدمه‌ای بر نظام حقوقی مقابله با آلودگی زیست محیطی دریاها»

مؤلف: محمدحسین نبی پور کندوانی

صفحه‌آرایی: شیرین میرزائی

ناشر: انتشارات فرهنگ‌شناسی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۹۸

نوبت چاپ: اول

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۶۵-۲-۶۷۲۴-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱۱
فصل اول: آشنایی با مفاهیم و کلیات آلودگی‌های دریایی	۱۵
مبحث اول - مفهوم حقوق بین‌الملل محیط‌زیست	۱۶
مبحث دوم - اصول حقوق محیط‌زیست	۲۳
گفتار اول - اصول بنیادین حقوق محیط‌زیست بین‌الملل	۲۳
گفتار دوم - اصول کلی حقوقی محیط‌زیست دریا	۲۷
مبحث سوم - شناخت آلودگی‌های زیست محیطی و آلودگی دریاها	۲۹
گفتار اول - مفهوم شناسی آلودگی و آلودگی دریایی	۳۰
گفتار دوم - انواع آلودگی‌ها و آلودگی‌های دریایی	۳۸
الف - آلودگی ناشی از نفت	۳۸
ب - آلودگی غیرنفتی محیط‌زیست دریایی	۴۳
گفتار سوم - منابع آلوده کننده دریا	۴۴
الف - آلودگی ناشی از کشتیرانی	۴۵
ب - آلودگی از طریق کشتی‌ها	۴۷
ج - آلودگی ناشی از عوامل مستقر در خشکی	۴۹
د - آلودگی ناشی از فعالیت‌های بستر دریا	۵۳
ه - آلودگی ناشی از تاسیسات اتمی و تحقیقات علمی	۵۵
و - آلودگی ناشی از دفع مواد زائد	۵۶

فصل دوم: نظام بین‌المللی حاکم بر نظام حقوقی مقابله با آلودگی

زیست محیطی دریاها ۶۱

مبحث اول - مبارزه با آلودگی زیست محیطی در کنوانسیون‌های ۱۹۵۸، ۶۷.

مبحث دوم - کنوانسیون‌های میان کنفرانس اول حقوق دریاها تا تدوین

کنوانسیون حقوق دریاها ۷۲

مبحث سوم - حفاظت از محیط‌زیست دریایی در کنوانسیون حقوق دریاها ۸۱

گفتار اول - تعهدات دولتها ۸۷

الف - مقررات کلی ۸۸

الف - ۱ - اعمال شاخص‌های متفاوت ۸۸

الف - ۲ - اجتناب از صدمه ۸۸

الف - ۳ - عدم مداخله ۸۹

ب - اقدامات فردی ۹۰

ب - ۱ - قانونگذاری ۹۱

ب - ۲ - اعمال اجرایی ۹۳

ب - ۲ - ۱ - انتقال تکنولوژی ۹۴

ب - ۲ - ۲ - اقدامات دولت ساحلی ۹۵

ب - ۲ - ۳ - اقدامات دولت صاحب پرچم ۹۷

ج - اقدامات جمعی ۱۰۰

ج - ۱ - تنظیم مقررات بین‌المللی ۱۰۰

ج - ۲ - هماهنگ‌سازی اقدامات اتخاذی ۱۰۱

ب - ۳ - نظارت و ارزیابی ۱۰۲

گفتار دوم - اقدامات دولتها بر اساس منابع آلودگی ۱۰۳

الف - آلودگی‌های خشکی محور ۱۰۳

- ب- آلودگی های ناشی از فعالیت های بستر دریا ۱۰۴
- ج- آلودگی ناشی از کشتی ها ۱۰۵
- د- آلودگی ناشی از تخلیه ۱۰۸
- ه- آلودگی ناشی از اتمسفر ۱۰۹
- مبحث چهارم- حفاظت از محیط زیست دریایی بعد از کنوانسیون حقوق
دریاها ۱۱۰
- گفتار اول- پروتکل ۱۹۹۶ الحاقی به کنوانسیون پیشگیری از آلودگی
دریایی با تخلیه زباله و مواد دیگر ۱۱۰
- الف- جنبه ها و امتیازات کلیدی پروتکل ۱۹۹۶ ۱۱۲
- ب- راه کارهای احتیاطی ۱۱۲
- ج- ارزیابی زباله ها ۱۱۳
- د- ارتقای پیروی از پروتکل ۱۱۳
- ه- کمک ها و همکاری های فنی ۱۱۴
- و- ترتیبات اجرایی ۱۱۴
- ز- سوزاندن زباله ها در دریا ۱۱۵
- گفتار دوم- کنوانسیون آمادگی، پاسخ و همکاری در مورد آلودگی های
نفی ۱۱۵
- گفتار سوم- کنوانسیون بازل ۱۱۶
- گفتار چهارم- کنوانسیون روتردام ۱۱۹
- گفتار پنجم- پروتکل آمادگی، پاسخ و همکاری در مورد حوادث
آلودگی ناشی از مواد سمی و خطرناک ۱۲۱
- گفتار ششم- کنوانسیون کنترل سیستم های گندزدایی مضر کشتی ها ۱۲۲

گفتار هفتم - کنوانسیون بین‌المللی برای کنترل و مدیریت آب توازن و

رسوبات کشتی (۲۰۰۴) ۱۲۳

الف - تعهدات کلی ۱۲۵

ب - دریافت تسهیلات ۱۲۵

ج - تحقیق و نظارت ۱۲۵

د - ارزیابی، تایید و معاینه کشتی ۱۲۶

ه - کمک‌های فنی ۱۲۶

گفتار هفتم - کنوانسیون مدیریتانه ۱۲۷

فصل سوم: نظام حقوقی مقابله با آلودگی دریایی در خلیج فارس ۱۲۹

مبحث اول - محیط دریایی خلیج فارس ۱۳۴

مبحث دوم - آلودگی‌های زیست محیطی خلیج فارس ۱۳۷

گفتار اول - فعالیت‌ها و ساختارهای اقتصادی و اجتماعی تاثیرگذار در

منطقه ۱۳۸

گفتار دوم - آثار ناشی از طرح‌های ایرانی بر محیط زیست خلیج فارس ۱۴۰

گفتار سوم - سوانح عمده و وقایع موردی که دربرگیرنده نشت‌های نفتی

ناشی از جنگ می باشد ۱۴۹

مبحث سوم - قواعد حقوقی حاکم بر آلودگی محیط زیست دریای خلیج

فارس ۱۵۰

گفتار اول - کنوانسیون کویت ۱۵۰

گفتار دوم - اصول حقوقی حاکم بر منطقه خلیج فارس برای حفاظت از

محیط زیست دریایی ۱۵۵

نتیجه گیری ۱۶۵

۱۶۹.....	فهرست منابع
۱۶۹.....	منابع فارسی
۱۷۶.....	منابع انگلیسی
۱۷۸.....	منابع اینترنتی
۱۸۱.....	علائم اختصاری کوتاه نوشته‌ها

مقدمه

امروزه تقریباً در تمامی کشورهای جهان نیاز به شناخت حقوق جدید مربوط به حفاظت از محیط زیست احساس می‌شود. چرا که توسعه حقوق محیط زیست به عنوان وسیله‌ای جدید برای حفاظت از محیط طبیعی و در نتیجه برای سلامت انسان و زندگی او ضروری است.^۱ محیط‌زیست نقش بسزایی در زندگی افراد جامعه دارد و توجه به سلامتی و تلاش در زمینه بهبود بهداشت آن، زدودن مجدد آن از آلودگی‌های ایجاد شده حائز اهمیت می‌باشد. برهیچکس پوشیده نیست که حیات و بقا کلیه موجودات زنده (انسان، حیوان و گیاه) بستگی کامل و مستقیم به محیط و طبیعتی دارد که در آن زندگی می‌کنند، این محیط مادی و طبیعی را که شامل خاک، آب و هوای می‌شود محیط‌زیست می‌گویند. آلوده کردن آب، این مایه حیات که بدون آن هیچ موجود زنده‌ای قادر به ادامه زندگی نیست، نیز اساس حیات را در کره خاکی به مخاطره انداخته است. درک این واقعیت‌ها و تفکر و دوراندیشی در مورد این خطرات امروزه مسئله حمایت از محیط‌زیست را که یکی از جدیدترین بحث برانگیزترین مسائل جهانی است، مطرح ساخته است.

بدون شک دهه‌های آینده حیات بشر دهه‌های حفاظت از محیط‌زیست و یا توسعه پایدار خواهد بود. امروزه بشر متوجه عواقب زیان بار بهره‌برداری بی‌رویه از طبیعت و رها کردن انواع آلاینده در محیط‌زیست خود شده است. پیشرفت و توسعه عنان گسیخته و حساب

۱. مصطفی تقی زاده انصاری، حقوق محیط زیست در ایران، انتشارات سمت، تهران، جلد ۱،

نشده که با تخریب و آلودگی محیط‌زیست توأم است، عملاً پیش‌رفتی ظاهری است.

حفظ سلامت انسان و کلبه موجودات کره زمین یکی از اصول اساسی در بقای زندگی و استفاده از مواهب خدادادی است که به وفور در اختیار بشر قرار دارد. کنترل آلودگی‌های محیط‌زیست از جمله مواد زائد، بخش مهمی از این وظیفه را تشکیل می‌دهد که با توجه به اصول و موازین بهداشتی و اقتصادی جایگاه ویژه‌ای را در علوم و فنون جدید به خود اختصاص داده است. امروزه محیط‌زیست درگیر مسائل و مشکلات فراوانی بوده که مواد زائد تولید شده از فعالیت‌های گوناگون انسانی سهم چشمگیری داشته است و روز به روز ابعاد تازه تری پیدا می‌کند. در این میان شاید بتوان گفت: بارزترین آنها آلودگی‌های محیط‌زیست و خسارت جبران‌ناپذیر مواد زائد سمی و خطرناک بر آب، خاک، هوا، انسان و سایر موجودات کره زمین است. زباله‌های سمی و خطرناک همراه با سایر مواد زائد صنعتی بخش مهمی از آلودگی‌های محیط‌زیست را تشکیل می‌دهند که توجه به آن دارای اهمیت خاصی است. مواد شیمیایی، سموم، فلزات و مواد سوختنی پس از مصرف تغییر شکل می‌یابد به طوری که دفع غیر صحیح آنها مشکلات ویژه‌ای را برای سلامت انسان و سایر موجودات زنده به وجود می‌آورند. عدم کنترل زباله‌های سمی و خطرناک هر لحظه فجایع جدیدی در محیط‌زیست به وجود می‌آورد که جبران آن به سادگی امکان‌پذیر نیست. کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته تولیدکنندگان اصلی و عمده زباله‌های خطرناک می‌باشند و از آنجائیکه اثرات سوء این زباله‌ها در این کشورها شناخته شده است قوانین و مقررات سختگیرانه‌ای در کشورهای توسعه‌یافته برای دفع و نگهداری این زباله‌ها در نظر گرفته شده است و همین امر باعث بالا رفتن هزینه دفع و نگهداری این زباله‌ها شده است در نتیجه آنها به دنبال مکانی

با مقررات آسان تر و نیروی کار ارزانتر بودند که بهترین محل کشورهای فقیر و در حال توسعه می باشد که به جهت فقر و کمبود اطلاعات سختگیری کمتر و مقررات ضعیفی وجود دارد و گاهی قوانین زیست محیطی وجود ندارد و این امر پدیده نقل و انتقال برون مرزی زباله های خطرناک را ایجاد کرده است. این در حالی است که دولت ها به ویژه کشورهای در حال توسعه تمایل به جلوگیری از انتقالات برون مرزی زباله های خطرناک به سرزمین خود دارند. زباله ها تا جاییکه حفظ محیط زیست ایجاب می کند در همان کشوری دفع شود که زباله ها در آنجا ایجاد شده اند. امروزه به جهت پیشرفت و توسعه فناوری های نوین و رشد جمعیت و مصرف گرایی حجم زباله های تولید شده به خصوص زباله های خطرناک افزایش یافته است و چون اکثر کشورها مکان کافی یا تجهیزات مناسب برای دفع یا بازیافت آنها را ندارند به انتقال آنها به مکان های دیگر به خصوص کشورهای در حال توسعه و فقیر رو آورده اند. این امر باعث شده است تا میزان این انتقالات افزایش یابد و از آنجائیکه کشورهای ورود و مقصد اکثراً فاقد امکانات و تجهیزات لازم می باشند این زباله ها منجر به آسیب و خسارت به محیط زیست شده است. از این رو دولت ها باید برای مبادله صحیح اطلاعات درباره کنترل انتقالات برون مرزی زباله های خطرناک به سرزمین دیگر تدابیر لازم را اتخاذ نمایند. با توجه به نگرانی ها از مسئله انتقال برون مرزی به ویژه انتقال غیرقانونی زباله ها و همچنین در نظر گرفتن امکانات محدود کشورهای در حال توسعه برای اداره و دفع این زباله ها باید تدابیری اندیشیده شود تا این انتقالات تحت مقررات بین المللی به نظم درآید و انتقال آنها زمانی مجاز دانسته شود که انتقال و دفع آنها بی ضرر است.^۱

۱. پایان نامه نظام حقوقی بین المللی حاکم بر نقل و انتقال پسماندها؛ مطالعه موردی کنوانسیون بازل، سمیه باقریان، استاد راهنما علی مشهدی، دانشگاه قم، سال ۱۳۹۱، ص ۲۰.